

POVELJA BOSANSKOG KRALJA STJEPANA OSTOJE
IZ GODINE 1417.

MILKO BRKOVIĆ
Filozofski fakultet u Zadru

UDK: 949.715:949.718]»04/14«+930.22
Stručni rad

Primljeno: 1986-12-25

Ostojina povelja iz godine 1417. sačuvana je u latinskom prijepisu prijepisa i talijanskom prijepisu-prijevodu. Latinski je prijepis nastao prema svom starijem uzorku, jer se spominje pečat, a talijanski prijevod prema slavenskom uzorku koji nije sačuvan kao ni latinski izvornik. Međutim latinski je izvornik ujedno i istovremeni prijevod sa slavenskog. Povelja je upućena knezovima Vukašinu, Baranu i Jurju Vukačić (Vukčić) kojih se prezime vjerojatno odnosi na knezove Vojsaliće. Toj trojici knezova i njihovim potomcima kralj Ostoja poveljom iz godine 1417. daruje gradove Makar i Labčanj (Gradac), te posjede Drvenik, Pasičinu i Milušu kao nagradu za njihovu vjernost. Svi toponimi, svjedoci i druge spomenute osobe u ovoj povelji imaju svoju povijesnu utemeljenost i u drugim pisanim historijskim izvorima.

Latinski i talijanski prijepis ove povelje danas se nalazi u *Historijskom arhivu u Zadru* pod signaturom: *Makarski arhiv*, svežanj I (Regime Veneto), sveščić 1 (1408—1688). Prijepis je načinio Josip Alačević god. 1865. (30. XII) u Omišu. U svojoj napomeni iza prijepisa Alačević kaže da je tu ispravu pronašao na jednom slobodnom listu spojenom ili priloženom nekom spisu od kojega je ostao jedan list s dva reda teksta, bez potpisa i bez datuma, zaboravljen od nekoga u fascikli vezanoj uz dvije tabele iz godine 1712, sačuvanom u *Starom arhivu omiškog providurstva*. Za tim su arhivom mnogi tragali, ali se ni do danas ne zna kamo je svršio. Alačević također navodi za tu ispravu da je prevedena na talijanski jezik s hrvatskoga i ovjerena od Mletačke sinjorije (vlasti) dana 17. srpnja 1452. Talijanski prijevod donosi Š. Ljubić u *Listinama VII*¹ i u *Starinama X*.² U obadva se izvora navodi da je to prijevod sa slavenskog jezika. Regestu ove povelje donosi na latinskom jeziku

¹ Š. Ljubić, *Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike*, VII, Zagreb 1882, str. 240—241.

² Š. Ljubić, »Rukovet jugoslavenskih listina«, *Starine JAZU*, X, Zagreb 1878, str. 42—43, prema *Commemoriales*, XIV, c. 101, koje se nalaze u današnjem *Archivo di stato Venezia*.

E. Fermedžin u *Acta Bosnae*³ prema navedenim Ljubićevim *Listinama* i *Starinama JAZU*.

Latinski tekst ove povelje do danas nije objavljen, a nitko ga do Alačevića nije niti spomenuo. Alačevićev prijepis je nastao prema nekom starom latinskom prijepisu, a taj je najvjerojatnije uzet prema izvorniku koji nije sačuvan kao ni slavenski original. Iz današnjeg latinskog prijepisa-prijeвода može se zaključiti da je izvornik te povelje bio pisan i na slavenskom i na latinskom jeziku. Toga je i inače bilo u bosansko-humskoj kancelariji, da se povelje pišu na slavenskom i latinskom jeziku istovremeno, ili se prevode, pogotovo one koje su se odnosile na teritorij Primorja. Ovaj je pečatirani latinski izvornik istovremeno latinski prijevod sa slavenskog originala. Da se radi o prijevodu sa slavenskog, uz navedeno, govore nam i riječi: »Uzore, Podrinie, Vuchachii, Pasicna, Labcian, Radivojevich, Paulovich, Radiza Radojevich, Butcho Mirchovich, Icho Sancovich, Dragichievich, Borovnichich, Cuchlatovich« i druge. Te bi se riječi, analogno drugim bosansko-humskim latinskim poveljama toga vremena, pisale drukčije. Tako na primjer pisalo bi se »Vlcach« umjesto »Vuchachii« i slično.

Kralj se Ostoja nalazio u Humu uz Neretvu skoro cijelu 1417. godinu smišljajući planove za definitivan obračun s bosansko-humskim velmožama kako bi vratio poljuljani autoritet kraljevoj vlasti. U takvim je prilikama dijelio povlastice onima koji su bili na njegovoj strani, pa je tako zasigurno nastala i njegova povelja izdana knezovima Vukačićima godine 1417, koja je predmet razmatranja ovog rada.

Latinski tekst povelje s razgraničenim diplomatskim formulama (HAZd) a. 1417.

a) *In nomine Sancte et individue Trinitatis.*

b) *Nos Ostoja, Dei gratia Rex Bosne, Chulmensium terrarum, Partis maritime, et inferioris Hungarie, Uzore, Salis et Podrinie etc. una cum Domina Helena regina conjuga nostra et filio nostro Stephano, c) universis et singulis notum facimus ad quos pertinet per has nostras patentes litteras, d) quod propter indubitam fidem et servitutem per Comites Vucasinum, Baranum et Georgium Vuchachii omni tempore nobis prestitam, et presertim eo tempore quo se dederunt et potestati nostre subjecerunt Chulmenses e) quo circa propter fidem et servitutem supradictam libenti animo gratificando confirmamus predictis Comitibus Vucassino, Barano et Georgio Vuchachii, eorum filiis, posterisque eorum omnia que scivimus, ipsis data et concessa fuisse, et que possidendo habuerunt temporibus Bani Stephani et Regis Tuerconis, eisque Comiti-*

³ E. Fermedžin, *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum registis ab anno 925 usque ad annum 1752*, Monumenta Slavorum meridionalium JAZU, vol. 23, Zagrabiae 1892, str. 103—104 prema navedenim Ljubićevim *Listinama* i prema *Starinama JAZU*.

bus Vucassino, Barano et Georgio Vuchachii, eorum filiis posterisque eorum adscribimus in patrimonium per omnia seculorum secula:

Oppidum Machar cum omnibus iuribus et territoriis, terram Dervinicha cum omnibus iuribus et territoriis, terram Pascina cum omnibus iuribus et territoriis, terram Miluse cum omnibus iuribus et territoriis, oppidum Labcian cum omnibus iuribus et territoriis, cum confinibus et aquis et montibus et gabellis et terraticis exceptis iuribus qua sunt illorum de Radiwojevich, eodemque tempore mandamus quod nullus precedat illis in terra Chulmensium, et nullis aliis dominis subditi sint.

f) Huic ad fuerunt testes proceres regni nostri videlicet: Vayvoda Petrus Paulovich cum fratribus, Comes Radiza Radojevich cum fratribus, Comes Butcho Mirchovich cum fratribus, Vayvoda Icho Sanchovich cum fratribus, procurator aule nostre Comes Juray Dragichievich cum fratribus, Comes Tuercho Borovnichich cum fratribus, magister aule nostre Nicolaus Cuchlatovich cum fratribus et alii quamplures.

g) /sequuntur imprecationes/

h) Datum Bozne anno MCCCCXVII . . . .

i) subscriptio regis et sigillum

a) Invokacija (verbalna), b) Institutacija s devocijom, c) Promulgacija, d) Naracija, e) Dispozicija s inskripcijom, f) Svjedoci, g) Sankcija, h) Datacija, i) Potpis i pečat.

Unutarnje karakteristike povelje

Povelja bosanskog kralja Stjepana Ostoje izdana knezovima Vukašinu, Baranu i Jurju Vukačić god. 1417. sastoji se od sljedećih diplomatičkih formula: verbalna invokacija, institucija s devocijom, promulgacija, naracija, dispozicija s inskripcijom, svjedoci, sankcija, datacija i potpis.

Ova Ostojina povelja ima uglavnom iste sastavne dijelove kao i njegove povelje pisane latinskim jezikom u prvom dijelu njegove vladavine (1398—1404).

Verbalna invokacija je upotrebljena u svome kraćem obliku i glasi: »In nomine Sancte et individue Trinitatis«. Verbalna invokacija se počela upotrebljavati u bosanskim latinskim poveljama od 12. stoljeća. Prvi put je upotrebljena u povelji bana Kulina god. 1189. (29. VIII) i glasi: »In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen«. To je poznata formula koja se upotrebljavala na Zapadu, a preuzeta je s Istoka, u kojoj se pojedinačno zazivaju sve tri kršćanske božanske osobe. U ovoj donesenoj Ostojinoj povelji iz god. 1417. upotrebljen je kraći oblik te invokacije u kojem se upotrebljava riječ »trinitas« umjesto pojedinačnog nabranjanja kršćanskih božanskih osoba. Uz tu riječ se nalaze pridjevi koji označuju svetost i nedjeljivost kršćanskog trojstva. Izostavljena je potvrdna riječ »amen«.

»Nos Ostoja, Dei gratia Rex Bosne, Chulmensium terrarum, Partis maritime, et inferioris Hungarie, Uzore, Salis et Podrinie etc. una cum Domina Helena regina conjuga nostra et filio nostro Stephano« — *intitulacija* je više osoba. Po svoj prilici to je ujedno i najopširnija Ostojina latinska intitulacija u oba perioda njegova kraljevanja. Ova intitulacija je spojena s *devocionom formulom* (dei gratia). U prvom periodu svoje vladavine kralj Ostoja ima dosta kraću intitulaciju, a u drugom (1409—1418) dosta dužu. To je vjerojatno iz razloga što mu je s početka vladavina bila ograničena od strane bosanskih velmoža i ugarsko-hrvatskog kralja, a kasnije je svoju vlast za neko vrijeme učvrstio i u drugim bosansko-humskim oblastima. Ta se razlika u intitulaciji može uočiti usporedbom Ostojinih povelja izdanih u prvom periodu njegove vladavine s onima iz drugog perioda.

Chulmensium terrarum u njegovoj intitulaciji objašnjeno je u samoj povelji kad kralj Ostoja kaže: »et presertim eo tempore quo se dederunt et potestati nostre subjecerunt Chulmensenses«. »Chulmensium terrarum« kralj Ostoja nema u svim svojim ispravama. Ovaj su izraz unijeli u intitulaciju bosanskih latinskih povelja knezovi Šubići. Oni se u povelji izdanoj knezu Hrvatinu god. 1304. (30. III) nazivaju: »Nos Paulus banus Croatorum et Mladinus banus Bosnensis, ac Mladinus trium camporum et tocius terre Hlim...«. ⁴ Taj izraz upotrebljava konstantno ban Stjepan II. Kotromanić u svojim ispravama. Nadalje ga upotrebljava kralj Tvrtko I. u svojim kraljevskim ispravama, dok u banskima ne, što je i razumljivo jer je ugarsko-hrvatski kralj Ludovik I. u ime miraza svoje žene oduzeo Bosni teritorij Huma. Nasljednici kralja Tvrtka I. također upotrebljavaju taj izraz.

Partis maritime u intitulaciji bosanskih kraljeva prisutno je u bosanskim latinskim poveljama od kralja Tvrtka I.

Zanimljivo je da se u intitulaciji ove Ostojine povelje upotrebljava izraz »et inferioris Hungarie«. Taj izraz nalazimo i u njegovoj povelji od 28. XII. 1408. uz izraz »et Sclavonie«. ⁵ Što on točno određuje teško je reći, ali je zasigurno morao bar nešto simbolično označavati. Pojedinci kažu da je to besmisao u Ostojinim poveljama. ⁶ Međutim to bi vjerojatno moglo označavati posljedicu ustanka hrvatsko-ugarskih velmoža na čelu s Ivanom Paližnom i Pavlom Horvatom protiv ugarsko-hrvatskog dvora, kad su bosanski vladari, počevši od kralja Tvrtka I, imali pretenzije na hrvatski teritorij ugarsko-hrvatske države. Neki su od slavonskih velikaša i/ili krajeva »donje Ugarske« u toku tog ustanka čak pristajali uz bosansku vlast.

⁴ F. Šišić, »Iz arhiva u Kőrmentu«, *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva*, VII, Zagreb 1905, str. 214.

⁵ Latinski prijepis i te povelje nalazi se u *Historijskom arhivu u Zadru*, pod istom signaturom kao i ona iz god. 1417. Ta je povelja nekoliko puta objavljena.

⁶ F. Šišić, »Nekoliko isprava iz početka XV. stoljeća«, *Starine JAZU*, XXXIX, Zagreb 1938, str. 317, bilj. 1.

Promulgacija (notifikacija ili publikacija): »universis et singulis notum facimus ad quos pertinet per has nostras litteras«, izražava opći i pojedinačni oblik. Pojedinačni joj se oblik odražava u *formuli naracije* ili *ekspozicije* ove isprave, dok opći oblik jest sama diplomatska formula *inskripcija* dotične povelje.

Izostavljena je formula *arengae*, pa tako drugi dio ove isprave, zvani *tekst* ili *kontekst*, započinje odmah s formulom promulgacije.

Naracija ili *ekspozicija* u ovoj povelji izražava okolnosti koje su prethodile pravnom činu same isprave. Proteže se u *dispoziciju* i donosi nešto podataka o knezovima Vukašinu, Baranu i Jurju Vukačić, spominjući također Ostojine prethodnike bana Stjepana (II. Kotromanića) i kralja Tvrtka (I), te izjavu o trajnosti same isprave. Očekivalo bi se da će biti spomenut i kralj Tvrtko II, međutim nije. Najvjerojatnije iz razloga što su se ta dva vladara međusobno dugo vremena otimali za prijestolje i što jedan drugoga nisu priznavali za zakonitog vladara Bosne i Huma.

Naglašena formula ove Ostojine povelje jest *dispozicija*. Ona izražava volju *donatora* u odnosu na *destinatara*, odnosno donosi materijalni i moralni objekt povelje. Uz ovu formulu nema *pertinencije*, što bi se prema drugim Ostojinim poveljama očekivalo, kojom bi se i pojedinačno nabrajali predjeli uz spomenuta mjesta. Ovdje su samo označena povijesna mjesta i posjedi koje kralj Ostoja daruje rečenim knezovima. Unutar ove dispozicije sadržana je i formula *inskripcije* ili *adrese*, koju bi se očekivalo u uvodnom dijelu isprave, zvanom *protokol*. Inskripcija se odnosi na spomenute knezove, a misaono je povezana s formulom promulgacije.

Svjedoci su bosansko-humski plemići. Među njima su četiri poznate bosansko-humske velmože. Oni se navode uz spomen zajedništva svoje braće, odnosno rodbine. Imena se braće, odnosno rodbine, ne navode. Navode se samo općenitim izrazom »cum fratribus«. Zanimljivo je da se niti ne navode oblasti ili predjeli kojima upravljaju, što bi se inače očekivalo kod jedne *kraljevske diplome*. Možda je to ispušteno prilikom prevođenja ili prepisivanja. U talijanskom prijevodu spominju se u ovoj formuli »dobri Bošnjani«, međutim u latinskom tekstu toga nema.

Formula *datacije* sastoji se od zemljopisnog i vremenskog datuma. Mjesto pisanja ove povelje jest *Bosna*, a datum je samo 1417. godina. Ovo je ujedno još jedan dokaz da je postojao *toponim Bosna*. Vjerojatno je izvornik imao oznaku za dan i mjesec, iz čega bi se moglo vidjeti po kojem je načinu računanja vremena povelja datirana. Šteta je što ih ovaj prijepis ne donosi, jer bi se historijski sadržaj ove povelje mogao puno točnije i detaljnije odrediti.

Prije formule datacije u izvorniku su bile prisutne formule *sankcije* i *subskripcije* s *pečatom* povelje. Prijepis te formule ne donosi ali naznačuje njihovu prisutnost i pečat.

Budući je ovo prijepis, o pečatu se može govoriti samo općenito kao o pečatu kralja Ostoje, o kojem je u dosadašnjoj literaturi historijskog karaktera dosta rečeno. Što se pak tiče *kraljeva potpisa* može se pretpostaviti da je on sadržavao elemente koji su prisutni u dijelu donesene intitulacije u navedenoj povelji. Međutim o *sankciji* se može govoriti jer je ona sačuvana u talijanskom prijevodu. Ona sadrži *anatemu* koja je svojstvena vremenu izdavanja povelje. U prijevodu na hrvatski jezik glasi: »Tko protuslovi ovome neka je nevjeran Bogu i našem gospodstvu, pošto ovo bude viđeno i znano od naših dobrih ljudi, nek bude izopćen po Ocu, Sinu i Duhu Svetom i po četirima evanđelistima, i po dvanaestoricima apostola, i po svim svetima u vijeke, po Bogu i našem gospodstvu, i neka bude dionikom Jude Iškariota koji je predao Božjeg sina za srebrenjake i neka je dionikom onih koji vikahu propni ga, propni ga, i neka njegova krv bude nad njima i nad djecom njihovom, i da može odreći se pravde i svetog anđela. Amen«.

Historijski sadržaj povelje

Na naslovnoj stranici prijepisa donesene Ostojevine povelje iz god. 1417. prepisivač Josip Alačević naznačio je: »Diploma dell'anno 1417 di Ostioia Re della Bosnia a favore de Conti Vucačić«. Citirane Ljubićeve *Listine* u kratkoj regesti ispred talijanskog prijevoda također nazivaju *destinatare* knezovima Vukašin, Baran i Juraj Vukačić. E. Fermendžin u *Acta Bosnae* naziva ih knezovi »Vucach«.⁷

To plemićko prezime u historijskoj literaturi o srednjovjekovnoj Bosni i Humu do danas nije rasvijetljeno. Po svoj prilici ono bi se trebalo odnositi na prezime *Vukčić*, pa time onda i na knezove *Vukčiče*. Za to nam najviše dokaza daje ćirilska povelja bosanskog vojvode Jurja Vojsalića, kneza Donjih krajeva oko Sane i Vrbasa, izdata braći vojvode Pavla Radivojevića u Kreševu 12. VIII. 1434, kojom im vraća oteta imanja u zapadnom Humu i Neretvanskoj krajini.⁸ U toj se povelji doslovce navodi: »i k tomu im' pridasmu nih' plemenito što im' biše uzeo voevoda Sandal': pr'vo Baran Vukčić' z brat'om'...«.⁹ Ovdje je spomenut knez Baran kao glavni među braćom, odnosno među svojom rodbinom. Čak se u istoj povelji spominje i mjesto Makar kao i u donesenoj Ostojevoj povelji iz god. 1417. Tako vidimo da se prezime *Vukčić* među bosansko-humskim velmožama spominje god. 1434, dakle osamnaest godina poslije smrti vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića i sedamnaest poslije izdane Ostojevine povelje dotičnim knezovima Vukčić ili Vukačić. Po mojoj pret-

⁷ E. Fermendžin, *nav. dj.*, str. 103.

⁸ Povelju između ostalih donosi: F. Miklošič, *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii*, Viennae 1858, str. 377—379; M. Vego, *Postanak srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo, SOUR »Svjjetlost«, Izdavačka radna organizacija, OOUR Izdavačka djelatnost, 1982, str. 181—183. Vego donosi njezin faksimil, te prijevod i transkripciju.

⁹ M. Vego, *nav. dj.*, str. 182.

postavci to bi bili knezovi Vojsalići koje kralj Ostoja, u donesenoj povelji, naziva knezovi »Vukačići«, kako su se i oni sami nazivali. To nam kazuje da su nakon smrti vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića i njegova sina Balše i dalje ostali još neki knezovi iz loze Vukčića, koji su nam poznatiji kao knezovi Vojsalići. Oni se međusobno dijele na Vojsaliće i Vukčiče, kako to možemo vidjeti iz spomenute povelje vojvode Jurja Vojsalića koji svoje daljnje rođake naziva Vukčićima a ne Vojsalićima. Vukčići iz donesene Ostojine povelje vjerojatno su u drugim ispravama spomenuti kao knezovi Vojsalići.

Međutim slično prezime donosi Vj. Klaić na dva mjesta u svojoj *Povijesti Bosne*. To je knez Vučić, brat vojvode Jurja Radivojevića.¹⁰ Prema Klaiću bi se moglo zaključiti da su navedeni knezovi Vukašin, Baran i Juraj Vukačić (Vukčić ili Vučić) sinovi dotičnog Vučića Radivojevića — brata Jurja Radivojevića.¹¹ Da li je ovo Klaićevo mišljenje opravdano, nisam siguran. Možda se ipak radi o istim knezovima, ali nisam siguran da li su oni sinovi spomenutog Vučića Radivojevića.

Darovana mjesta rečenim knezovima Vukašinu, Baranu i Jurju Vukačić odgovaraju mjestima s današnjim nazivima: *Makar, Drvenik, Pašičina, Miluša i Labčanj (Gradac)*.

Makar je u ovoj Ostojinoj povelji *oppidum* — *grad*. I danas na tom mjestu postoji selo s istoimenim nazivom mjesta. Naselje Makar ima svoju dugu povijest. Prvi se put spominje na hrvatskom jeziku 12. VIII. 1434. u spomenutoj povelji Jurja Vojsalića.

Terra Dervinicha odgovara današnjem *Drveniku*. On također ima svoju dugu povijest. Postoji pučka predaja po kojoj je to mjesto u stara vremena bilo obraslo šumom ili drvom. Tako je naziv Drvenik nastao od drvo — Drvenik.¹² Drvenik je u donesenoj povelji iz god. 1417. naveden kao posjed koji kralj Ostoja daruje svojim velmožama.

¹⁰ V. Klaić, *Povijest Bosne do propasti kraljevstva*, Zagreb, autor, 1882, str. 239.

Blost«

¹¹ Isto, str. 257. Klaić na ovom mjestu govori o donesenoj Ostojinoj povelji iz god. 1417, kojoj stavlja puni datum 22. VII. 1417, što nije točno. Naime, tog je dana i mjeseca god. 1452. nastao prijevod u Mlecima na talijanskom jeziku, kako to navode Ljubićeve *Listine*. Iz toga se ujedno vidi da je Klaić koristio samo talijanski prijevod, misleći da se dan i mjesec talijanskog prijevoda poklapa s datumom izdavanja povelje. Ni Ljubić u citiranim *Listinama* ne navodi dan i mjesec izdanja ove povelje, već samo talijanskog prijevoda. U talijanskom prijepisu, koji se također nalazi u navedenom arhivu u Zadru, Alačević je omaškom pogrešno prepisao godinu izdavanja Ostojine povelje o kojoj je riječ, pa je stavio MCCCXVII umjesto MCCCCXVII. No, to je očiti »lapsus calami«. Nije jasno zašto Alačević u svome prijepisu talijanskog teksta ove povelje stavlja datum prijevoda 17. VII. 1452, kada se istovremeno poziva na Ljubićeve *Listine*.

¹² K. Jurišić, »Nazivi naselja Makarskog primorja (Prvi spomen i značenje)«, *Zbornik znanstvenog savjetovanja o Makarskoj i Makarskom primorju*, Makarska, 1970, str. 102—103.

Terra Pasicna je također posjed koji se nalazi u primorskim krajevima tadašnje bosansko-humske države. Taj posjed odgovara današnjem brdskom selu *Pasičini* u općini Kardeljevo ili možda Metkoviću. U vrijeme izdavanja Ostojine povelje iz god. 1417. na brdu je postojalo selo zvano Pasičina koje je imalo svoje zaselke. Ispod sela se nalazilo obradivo polje, pa je po tom selu i posjed dobio naziv Pasičina. Jedan od zaselaka Pasičine zove se *Baranovac*, možda po knezu Baranu iz donesene povelje.

Terra Miluse je također posjed koji kralj Ostoja god. 1417. daruje svojim velmožama Vukačićima. I ovaj je posjed, slično Drveniku i Pasičini, imao selo sa zaselcima. Glavno se selo zvalo *Miluša*, po kojem je i posjed dobio taj naziv. I danas se zna da je selo Miluša nekoć staro naseljeno mjesto iza Briških Stina na planini. Ono ima dvije *gradine*, ruševine starih kuća kao i drugih arheoloških objekata. Danas je, kao i Pasičina, nenaseljeno.

Drugi *oppidum* ili *grad* koji se spominje u Ostojinoj povelji iz god. 1417. jest *Labcian*. On odgovara mjestu *Labčanj*. To je mjesto u 17. st. svoj stari naziv *Labčanj* promijenilo u *Gradac*, nakon što je promijenilo svoj glavni obrambeni položaj.¹³ *Labčanj* je kao i *Makar* u srednjovjekovnoj bosanskoj državi grad u kojemu borave bosansko-humske velmože.

U donesenoj povelji za darovana mjesta i posjede knezovima Vukačićima spominju se svjedoci, među kojima prepoznajemo i četiri poznate bosansko-humske velmože. Očekivati je da se i njihovi posjedi spomenu, ali nisu. Prije svjedoka u samoj ispravi se spominju i druga povijesna imena.

Domina Helena, koja se spominje u ovoj povelji, je Ostojina druga žena, udovica vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića. Nju je kralj Ostoja uzeo za ženu pošto je prije toga otpustio svoju prvu ženu zvanu Kujava. Zahvaljujući ženidbi s Hrvojevom udovicom Jelenom, koja je bila iz roda Nelipića, kralj Ostoja je uspio proširiti svoje posjede na zapadni dio bosanske države. Čak je i grad Jajce došao u njegovu vlast. Tom je ženidbom, pored teritorijalnog proširenja, postigao i izmirenje s Hrvojevim pristašama.¹⁴

Filius noster Stephanus je zasigurno sin kralja Ostoje iz prvog braka sa ženom Kujavom. Ostojinom smrću postao je za kratko bosanski kralj pod imenom Stjepan Ostojić (1418—1421). On se također spominje i u navedenoj Ostojinoj povelji iz god. 1408.

Spomenuti *banus Stephanus* je bosanski ban Stjepan II. Kotromanić (1322—1353), a kralj Tvrtko je kralj Tvrtko I, koji je bio banom 1353—1377. a kraljem 1377—1391.

¹³ Isto.

¹⁴ P. Živković, *Tvrtko II Tvrtković. Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo, Institut za istoriju u Sarajevu, 1981, str. 54—77.

Vayvoda Petrus Paulovich je sin poznatog velmože Pavla Radenovića, po kome je loza dobila ime Pavlovići. Kneza Pavla su u uroti ubili kralj Ostoja i vojvoda Sandalj Hrančić. Zbog toga je njegov sin Petar bio dugo u protivnoj stranci kralju Ostoji pa je i sada čudno da se nalazi kao svjedok u ovoj Ostojinoj povelji i to na prvom mjestu. Prije toga je bio na strani svrgnutoga kralja Tvrtka II. Što se našao u Ostojinoj povelji kao svjedok, dokaz je da se pomirio s kraljem Ostojom, a to je ujedno jedna od koristi Ostojine ženidbe s Hrvojevom udovicom Jelenom. Vojvoda Petar Pavlović se nalazi također kao svjedok u puno bosansko-humskih isprava. Između ostalog i u ćirilskoj povelji Ostojina sina kralja Stjepana Ostojića iz god. 1419,¹⁵ koji je poginuo od skopskog namjesnika Isak-bega god. 1420.

Comes Radiza Radojevich je vjerojatno Radić Radojević, koji se spominje puno puta kao svjedok u bosansko-humskim poveljama.

Comes Butcho Mirchovich je isto što i knez Batić Mirković, također često spominjani svjedok u bosansko-humskim poveljama. Tako npr. u ćirilskim poveljama kralja Tvrtka II. iz god. 1405. i 1420. i drugima, te u ćirilskoj povelji kralja Stjepana Ostojića iz god. 1419.¹⁶

Vayvoda Icho Sancovich je poznati humski velmoža iz roda Sankovića, koji su bili uz kralja Ostoju i u vrijeme njegova svrgnuća s prijestolja. Icho je u stvari Ivko Semković, često spominjan među svjedocima u poveljama kralja Ostoje i njegova sina Stjepana Ostojića.¹⁷

Upravitelj Ostojinih dobara *comes Juraj Dragichievich* je knez Juraj Dragičijević (ili Dragičević) iz roda srednjobosanskih Hrvatinića. Poznat je iz više ćirilskih isprava u dugom vremenskom razdoblju od godine 1400. do 1444. (1408, 1417, 1419, 1420, 1436. i 1444).¹⁸

Comes Tuercho Borovnichich je kasnije poznati velmoža Tvrtko Borovničić (ili Borovinić) iz prve polovine 15. st. (1417—1466).¹⁹ Zna se da je obnašao službu velikog bosanskog kneza, a iz isprave bosanskog kralja Tvrtka II. iz god. 1426. može se vidjeti da je prije toga neko vrijeme god. 1426. bio dvorski pristav.²⁰ Prema nekim indicijama mogao bi pripadati istočnobosanskim knezovima Pavlovićima. U porječju srednjeg toka rijeke Drine postoji selo Borovinići.

Tadašnji *magister aule* kralja Ostoje jest *Nikola Kuglatović*.

Imena drugih svjedoka u ovoj Ostojinoj povelji su izostavljena.

¹⁵ Lj. Stojanović, *Stare srpske povelje i pisma*, I, Beograd — Sremski Karlovci, 1929, str. 554—555.

¹⁶ Isto, str. 503—505.

¹⁷ Isto, str. 545—555.

¹⁸ F. Miklošič, *nav. dj.*, str. 247—250; E. Fermeđžin, *nav. dj.*, str. 87—89, 103—151; Lj. Stojanović, *nav. dj.*, str. 115—117, 503—508, 557—562.

¹⁹ E. Fermeđžin, *nav. dj.*, str. 103; Lj. Stojanović, *nav. dj.*, str. 512—513, 557—562.

²⁰ B. A. Krčelić, *De regnis Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, notitiae praeliminaries, Zagrabiae 1770*, str. 257—258.

Mjesto izdavanja povelje jest *Bosna*. To je mjesto do danas nepoznato, ali se ono navodi i u datiranju Ostojine povelje prevedene na latinski iz god. 1408. (28. XII) koju je izdao knezovima Radivojevićima. To mjesto treba tražiti u Bosni u jednom od Ostojinih prebivališta.

Pavao Anđelić je dokazivao da je toponim *Bosna* do početka 15. st. podjednako označavao i područje bosanske države i uže područje okolice Visokog. Donio je sljedeće dokaze: pismo bosanskog bana Stjepana II. iz god. 1334, »datum in Bossina in curia nostra«; pismo bana Tvrtka iz god. 1366. »scripta in Bosna«; odluku dubrovačkog Malog vijeća iz god. 1367. u kojoj se navodi »conventus sancti Nicolae de Bosna«; izjavu talijanskog heretika Jakova Beka iz god. 1388. u kojoj se spominje »loco qui dicitur Boxena«; dubrovačko spominjanje god. 1407. Sigismundove »littera datas Bosnae«; spomenutu povelju kralja Ostoje iz god. 1408. »datum Bosnae«; navođenje dubrovačkog povjesničara Mavra Orbinija god. 1601. da je bosanska vikarija dobila ime po glavnom mjestu u kojem se nalaze franjevci; naizmjenično lociranje franjevačkih kroničara kasnijeg doba samostana sv. Nikole u Bosnu, Mile i Visoko i na jednoj karti iz 17. st. okolica Visokog se naziva Pobosanje.²¹

Današnja historiografija je otišla još dalje. Smatram da je o tom pitanju najmjerodavnije mišljenje Mladena Ančića koji je obrazložio u tančine Anđelićeve dokaze a zatim donio još jedan dokaz iz knjige splitskih općinskih blagajnika u kojoj se izričito navodi »guardianus Bosine«. Nakon toga je sve to skupa obrazložio i došao do zaključka da je noviji naziv »Visoko« potisnuo stariji naziv »Bosna« koji je bio centar istoimene stare bosanske župe Bosne.²²

Može se ukratko zaključiti da je analizirana Ostojina povelja iz god. 1417. još jedan dokaz da je postojao toponim *Bosna*. Svi drugi toponimi, svjedoci i sve spomenute osobe u ovoj ispravi imaju svoje dokaze i u drugim pisanim izvorima da su povijesna stvarnost svoga vremena. Prema tome ova je isprava po svome historijskom sadržaju originalna povelja bosanskog kralja Ostoje koja je sačuvana do našeg doba u prijepisu.

²¹ P. Anđelić, *Bobovac i Kraljeva Sutjeska. Stolna mjesta bosanskih vladara u XIV i XV stoljeću*, Sarajevo, Veselin Masleša, 1973, str. 231—232.

²² M. Ančić, »Gdje je bio podignut prvi franjevački samostan u srednjovjekovnoj Bosni«, *Prilozi. Institut za istoriju u Sarajevu*, XX, 1985, br. 21, str. 95—114, posebno str. 106—114.

P R I L O G

Prijevod latinske povelje kralja Ostoje iz god. 1417. (prev. M. Brković)

U ime svetog i nedjeljivog Trojstva.

Mi Ostoja, milošću Božjom kralj Bosne, zemalja Humljana dijela Primorja, i donje Ugarske, Usore, Soli i Podrinja itd. i s nama gospodarica kraljica Jelena naša žena i naš sin Stjepan, dajemo na znanje svima i svakom kojih se tiče ovaj naš otvoreni list, kako su nas služili naše vjerne sluge knezovi Vukašin, Baran i Juraj Vukačić, u svako vrijeme vjerno i pravedno, osobito kad nam se dalo i pod našu vlast podvrglo Humljane — i zbog te gore rečene vjernosti i služenja potvrđujemo spomenutim knezovima Vukašinu, Baranu i Jurju Vukačićima, njihovim potomcima sve kako smo zatekli i što su imali i posjedovali za vrijeme bana Stjepana i kralja Tvrtka, i istim knezovima Vukašinu, Baranu i Jurju Vukačićima i poslije njihovim potomcima dajemo u nasljedstvo za sve vjeka vjekova:

Grad Makar sa svim pravima i međama, posjed Drvenik sa svim posjedima i međama, posjed Pasičinu sa svim pravima i međama, posjed Milušu sa svim pravima i međama, grad Labčanj sa svim pravima i međama, s imanjima i vodama i skelama i davanjima i zemljarinom a izuzevši ona prava koja su im podijeljena od Radivojevića i istovremeno nalažemo da nitko ne bude viši od njih u zemlji Humljana, i da nitko od njih ne služi bilo kojeg drugog gospodara.

Za ovo bijahu svjedoci naši kraljevski plemići, to jest: Vojvoda Petar Pavlović s rodbinom, knez Radiša Radojević s rodbinom, knez Butko Mirković s rodbinom, vojvoda Iko Sanković s rodbinom, upravitelj dobara našega dvora knez Juraj Dragičević s rodbinom, knez Tvrtko Borovnić s rodbinom, upravitelj našega dvora Nikola Kuklatović s rodbinom i mnoštvo drugih. (slijede imprekacije)

Dano u Bosni godine 1417 . . . . .

kraljevski potpis i pečat

*Milko Brković: THE BOSNIAN KING STJEPAN OSTOJA'S CHARTER
FROM THE YEAR 1417.*

S u m m a r y

Ostoja's charter from 1417, has been preserved as a Latin copy of a copy and as an Italian copy of a translation. The Latin copy was made according to its older original because there is mention of a seal, while the Italian original has not been preserved. However the Latin original is also a translation from Slavonian. The charter was addressed to princes Vukašin, Baran and Juraj Vukačić (Vukčić) whose surname in all probability refers to the Vojšalić princes. With this charter king Ostoje bestows upon these three princes and their offspring the cities of Makar and Labčanj (Gradac) as well as the dependancies of Drvenik, Pasičin and Miluš as a reward for their loyalty. All the place names, witnesses and persons mentioned by the charter are historically established in other written historical sources.